Ζητήματα σχεδιασμού και περιεχομένου ενός ακαδημαϊκού συγγράμματος ανοικτής πρόσβασης για θέματα ορολογίας και μετάφρασης

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς (ΔΠΘ)
Ελπίδα Λουπάκη (ΑΠΘ)
Μαβίνα Πανταζάρα (ΕΚΠΑ)
Ελένη Τζιάφα (ΕΚΠΑ)

14ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», 9-11 Νοεμβρίου 2023

Περιεχόμενα

1 Εισαγωγή

2 Ζητήματα περιεχομένου

3 Ζητήματα σχεδιασμού

2022

Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις Κάλλιπος

https://repository.kallipos.gr/handle/11419/8639

Συλλογικό έργο, αποτέλεσμα της συνεργασίας των τεσσάρων συγγραφέων, το οποίο απευθύνεται στους μελλοντικούς μεταφραστές και τις μελλοντικές μεταφράστριες και είναι ελεύθερα διαθέσιμο μέσα από το αποθετήριο των εκδόσεων Κάλλιπος.

Διδακτικοί στόχοι του συγγράμματος

Καλλιέργεια **ορολογικής επίγνωσης** (terminological awareness) μέσα από την ανάλυση αντιπροσωπευτικών παραδειγμάτων και τη μελέτη περιπτώσεων

Ανάπτυξη **δεξιοτήτων** ανταπόκρισης στις **ορολογικές ανάγκες** που υπαγορεύονται από το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον στο πλαίσιο της μεταφραστικής πράξης

Θεωρητική και πρακτική εξοικείωση, μέσα από πλήθος παραδειγμάτων και αναφορών, με **τεχνολογικά εργαλεία** οργάνωσης, διαχείρισης και παραγωγής ορολογικών πόρων.

Κεφάλαιο 1

Ειδικές γλώσσες και πολυγλωσσική επικοινωνία

- Ειδικές γλώσσες
- Θεματικό πεδίο
- Τεχνικές ειδικές γλώσσες
- Θεσμικές ειδικές γλώσσες
- Τεχνική μετάφραση
- Θεσμική μετάφραση
- Ειδική πολυγλωσσική επικοινωνία
- Λόγιο επίπεδο ύφους στις νεοελληνικές ειδικές γλώσσες
- Διεθνισμοί στις ειδικές γλώσσες
- Αντιδανεισμός και ελληνογενείς διεθνισμοί στις νεοελληνικές ειδικές γλώσσες

Κεφάλαιο 2

Ορολογία: βασικές θεωρητικές αρχές

- Ορολογία • Αντικείμενο • Έννοια
- Ατομική έννοια • Γενική έννοια
- Βάθος έννοιας • Πλάτος έννοιας
- Σύστημα εννοιών • Ορισμός
- Ελαττωματικός ορισμός
- Κατασήμανση • Όρος • Όνομα
- Σύμβολο • Συντομομορφή
- Μηχανισμοί σχηματισμού όρων
- Ορολογικά πρότυπα
- Αρχές σχηματισμού όρων
- Μονοσημία
- Διαβάθμιση αποδεκτότητας όρου

Κεφάλαιο 3

Ορολογική εργασία: από τα ορολογικά δεδομένα στα ορολογικά προϊόντα

- Ορισμός της ορολογικής εργασίας
- Κύριες ορολογικές δραστηριότητες (οροδοσία, ορογραφία, εξαγωγή ορολογίας κτλ.)
- Βασικές αρχές ορογραφίας
- Είδη ορολογικών δεδομένων
- Σύνταξη ορολογικού δελτίου
- Είδη ορολογικών προϊόντων (έντυπα, ηλεκτρονικά, μονόγλωσσα, πολύγλωσσα κτλ.)
- Γλωσσάρια, ορολογικά λεξικά, θησαυροί όρων, βάσεις ορολογικών δεδομένων
- Κριτήρια αξιολόγησης ορολογικών προϊόντων

Κεφάλαιο 4

Διαχείριση ορολογίας και επαγγελματική μετάφραση

- Βασικές θεωρητικές και μεθοδολογικές αρχές της διαχείρισης ορολογίας
- Ορισμός της διαχείρισης ορολογίας
- Ιστορική αναδρομή
- Είδη (μονόγλωσση/δίγλωσση/πολύγλωσση,
- ονομασιολογική/σημασιολογική, κανονιστική/τυποποιητική/περιγραφική, θεματική/ad hoc)
- Βασικά στάδια της διαχείρισης ορολογίας στην επαγγελματική μετάφραση (προεπιμέλεια, καθαυτό μετάφραση, μετεπιμέλεια)
- Ορολογική έρευνα και πηγές τεκμηρίωσης

Κεφάλαιο 5

Ορολογική τεχνολογία: εργαλεία διαχείρισης ορολογίας

- Τεχνολογία, μετάφραση και ορολογία
- Είδη εργαλείων για τη διαχείριση ορολογίας
- Εργαλεία ορολογικής αναζήτησης, αυτόματης εξαγωγής όρων, ανάπτυξης ορολογικών πόρων, συστήματα διαχείρισης ορολογίας, επαλήθευσης ορολογίας και διασφάλισης ποιότητας
- Κριτήρια ποιότητας ορολογικών πόρων και εργαλείων
- Τεχνολογική επάρκεια των χρηστών

Κεφάλαιο 6

Σώματα κειμένων και ορολογία

- Ορολογική έρευνα με βάση τα διαθέσιμα σώματα κειμένων, παράλληλα και μονόγλωσσα
- Αρχές συγκρότησης των σωμάτων κειμένων
- Τεχνικές και μέθοδοι δημιουργίας σωμάτων κειμένων
- Πρακτικές εφαρμογές: λογισμικά επεξεργασίας σωμάτων κειμένων και εργαλεία εξαγωγής όρων

Κεφάλαιο 7

Διασυστημική μετάφραση νομικής ορολογίας: μελέτη περιπτώσεων

• Ηπειρωτικά δίκαια • Κοινοδίκαιο
• Νομική γλώσσα • Νομική ορολογία
• Νομική έννοια
• Νομική μετάφραση
• Λογιότητα
• Συγκριτικό δίκαιο
• Νομομεταφρασεολογία
• Συνωνυμία
• Εννοιολογική ασυμμετρία
• Θεσμική ασυμμετρία

Κεφάλαιο 8

Ενδοσυστημική μετάφραση νομικής ορολογίας: μελέτη περιπτώσεων

• Ενδοσυστημική νομική μετάφραση
• Ευρωπαϊκό Δίκαιο
• Γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
• Ορολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
• Εναρμόνιση
• Ευρώλεκτοι
• Μετάφραση κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κεφάλαιο 9

Ιατρική ορολογία και μετάφραση: μελέτη περιπτώσεων

- Ιατρική γλώσσα: κειμενογλωσσική προσέγγιση
- Ιατρική ορολογία: γλωσσικά χαρακτηριστικά και μεταφραστικά ζητήματα
- Πηγές ορολογίας και τεκμηρίωσης κατά την ιατρική μετάφραση

Κεφάλαιο 10

Οικονομική ορολογία και μετάφραση: μελέτη περιπτώσεων

- Οικονομική ορολογία και μετάφραση
- Γλωσσικά χαρακτηριστικά της ειδικής γλώσσας της οικονομίας και μεταφραστικά ζητήματα
- Γλωσσικοί πόροι για τη μετάφραση της ειδικής γλώσσας της οικονομίας
- Μελέτη περίπτωσης: Η ειδική γλώσσα του χρηματιστηρίου

02
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

03
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

01
ΧΡΗΣΙΜΟΙ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

04
ΜΕΛΕΤΕΣ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Παραδείγματα εποπτικού υλικού του συγγράμματος

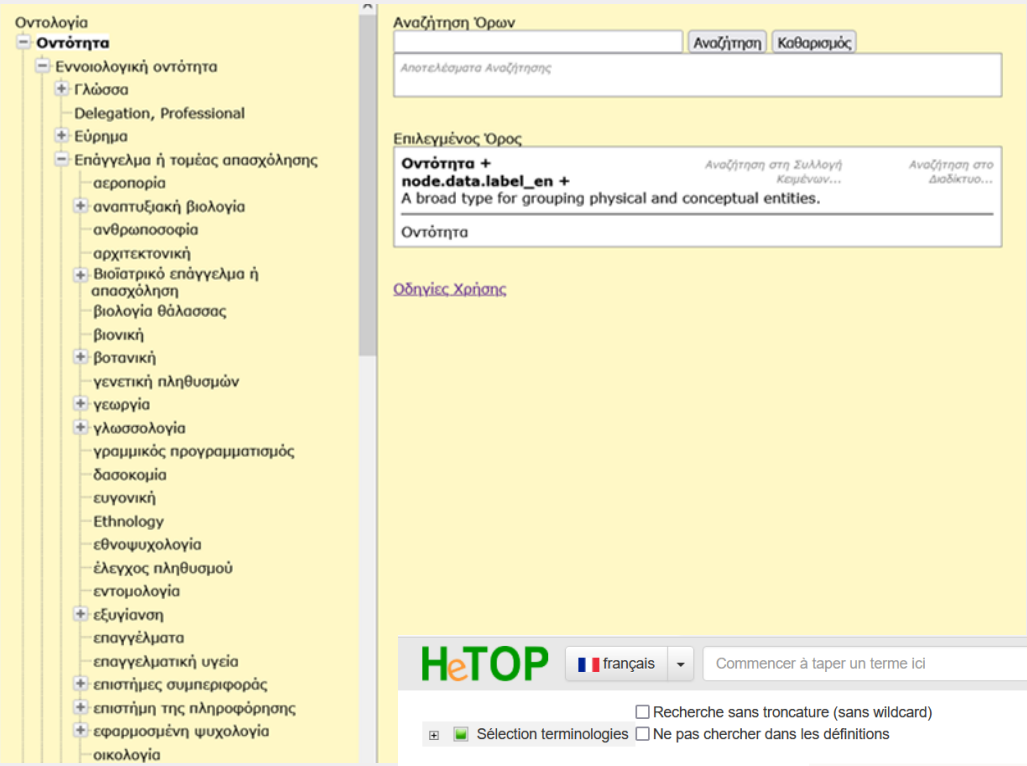

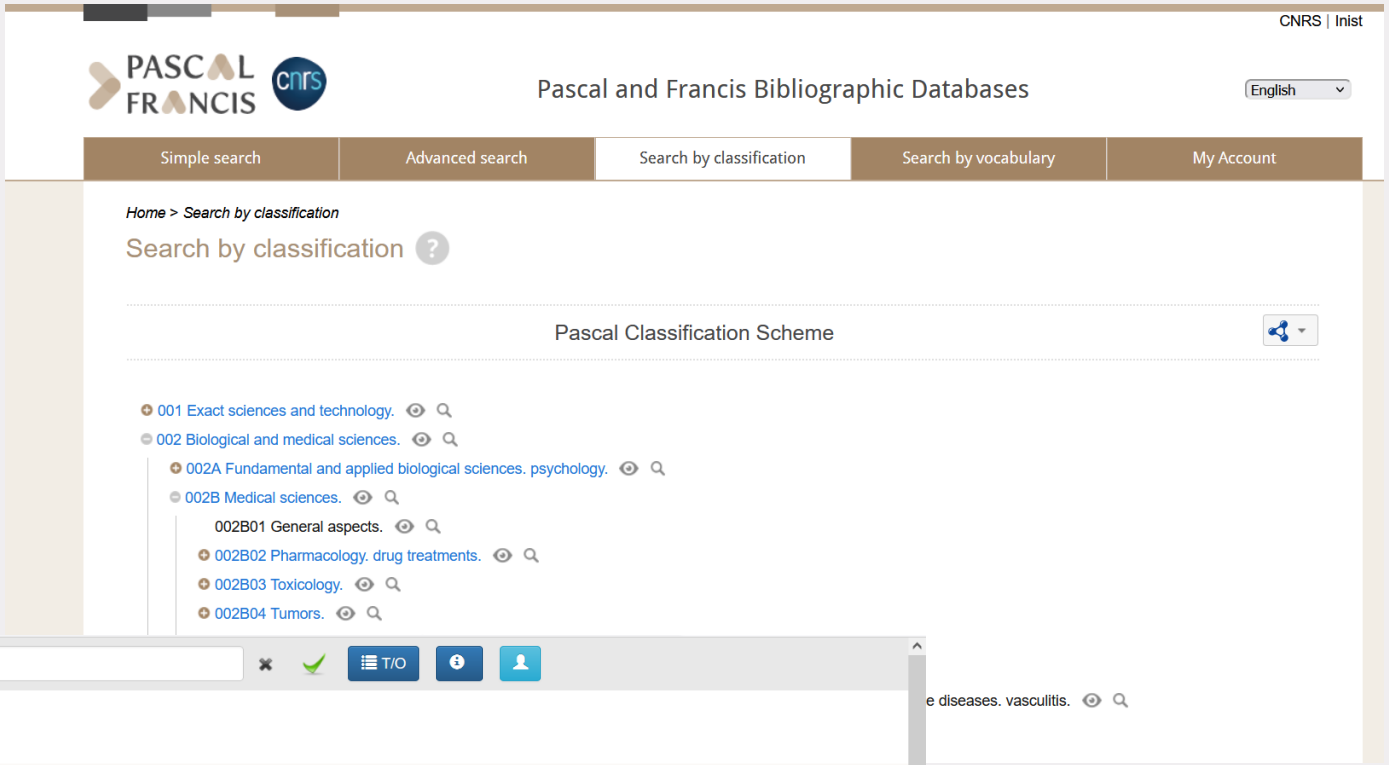

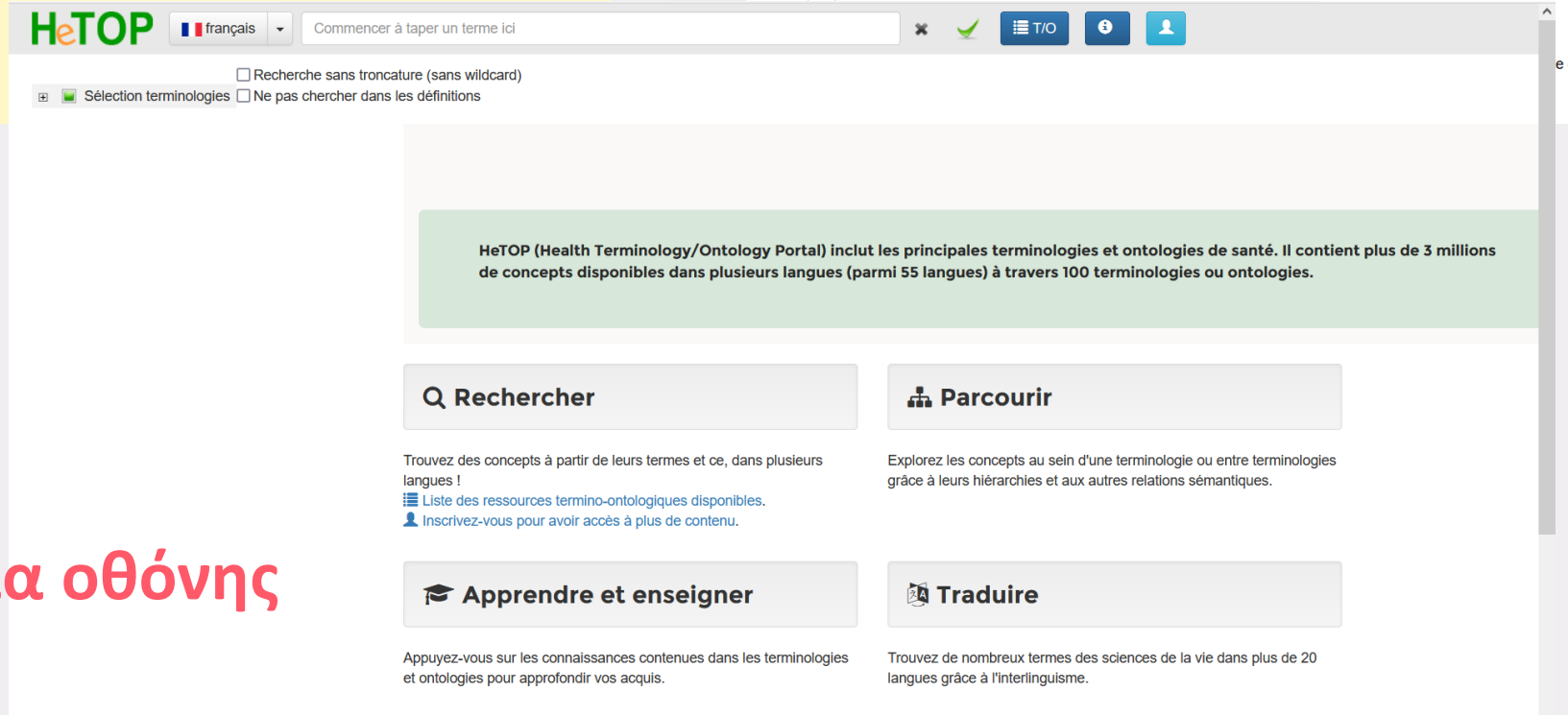

Στιγμιότυπα οθόνης

Ιατρική ορολογία

01

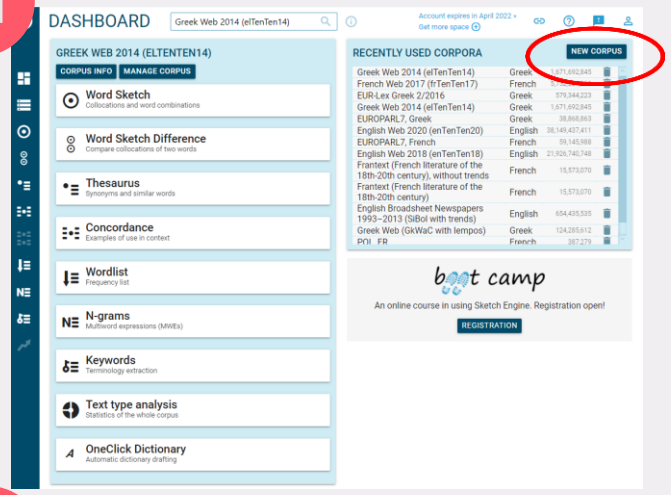
DASHBOARD
Greek Web 2014 (elTenTen14)
Account expires in April 2022 »
Get more space
GREEK WEB 2014 (ELTENTEN14)
CORPUS INFO
MANAGE CORPUS
Word Sketch
Collocations and word combinations
Word Sketch Difference
Compare collocations of two words
Thesaurus
Synonyms and similar words
Concordance
Examples of use in context
Wordlist
Frequency list
N-grams
Multiword expressions (MWEs)
Keywords
Terminology extraction
Text type analysis
Statistics of the whole corpus
OneClick Dictionary
Automatic dictionary drafting
RECENTLY USED CORPORA
NEW CORPUS
Greek Web 2014 (elTenTen14)
French Web 2017 (frTenTen17)
EUR-Lex Greek 2/2016
Greek Web 2014 (elTenTen14)
EUROPARL7, Greek
English Web 2020 (enTenTen20)
EUROPARL7, French
English Web 2018 (enTenTen18)
Frantext (French literature of the 18th-20th century), without trends
Frantext (French literature of the 18th-20th century)
English Broadsheet Newspapers 1993–2013 (SiBol with trends)
Greek Web (GkWaC with lempos)
boot camp
An online course in using Sketch Engine. Registration open!
REGISTRATION

02

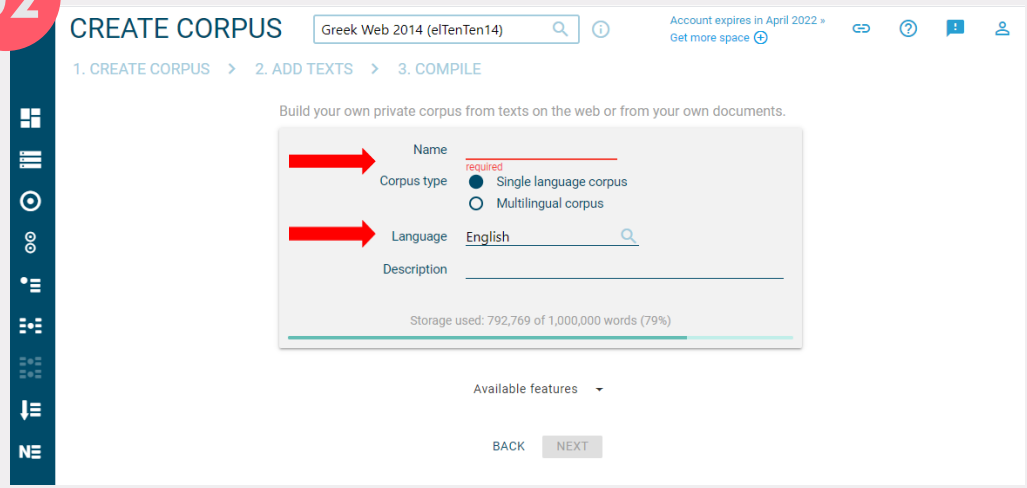
CREATE CORPUS
Greek Web 2014 (elTenTen14)
Account expires in April 2022 »
Get more space
1. CREATE CORPUS
2. ADD TEXTS
3. COMPILE
Build your own private corpus from texts on the web or from your own documents.
Name
required
Corpus type
Single language corpus
Multilingual corpus
Language
English
Description
Storage used: 792,769 of 1,000,000 words (79%)
Available features
BACK
NEXT

03

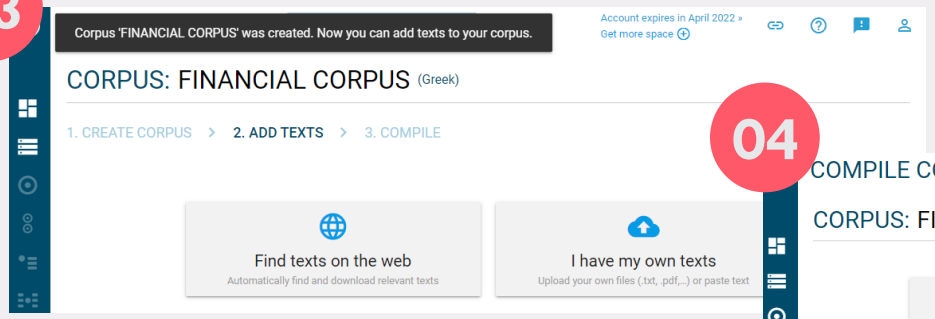
Corpus 'FINANCIAL CORPUS' was created. Now you can add texts to your corpus.
Account expires in April 2022 »
Get more space
CORPUS: FINANCIAL CORPUS (Greek)
1. CREATE CORPUS
2. ADD TEXTS
3. COMPILE
Find texts on the web
Automatically find and download relevant texts
I have my own texts
Upload your own files (.txt, .pdf,...) or paste text

04

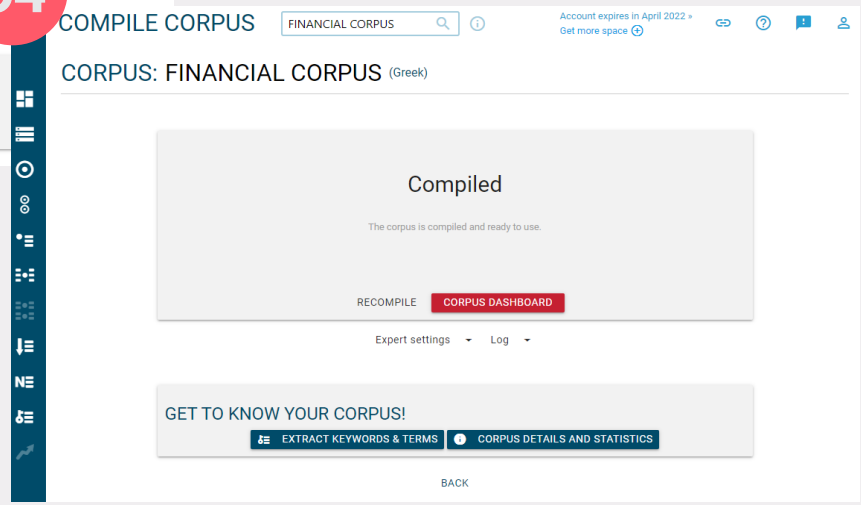
COMPILE CORPUS
FINANCIAL CORPUS
Account expires in April 2022 »
Get more space
CORPUS: FINANCIAL CORPUS (Greek)
Compiled
The corpus is compiled and ready to use.
RECOMPILE
CORPUS DASHBOARD
Expert settings
Log
GET TO KNOW YOUR CORPUS!
EXTRACT KEYWORDS & TERMS
CORPUS DETAILS AND STATISTICS
BACK

ΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

(ΕΛΟΤ 561-1:2006)

εναρμόνιση εννοιών (concept harmonization)
δραστηριότητα που αποσκοπεί στην ελάττωση ή εξάλειψη των ελασσόνων διαφορών μεταξύ δύο ή περισσότερων εννοιών οι οποίες ήδη σχετίζονται στενά μεταξύ τους
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η εναρμόνιση εννοιών είναι αναπόσπαστο μέρος της τυποποίησης.

εναρμόνιση όρων (term harmonization)
δραστηριότητα που οδηγεί στην πράξη κατασήμανσης μίας έννοιας σε διαφορετικές γλώσσες με όρους που κατοπτρίζουν τα ίδια ή παρόμοια χαρακτηριστικά ή έχουν τις ίδιες ή ελαφρώς διαφορετικές μορφές
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Εναρμόνιση όρων απαιτείται όχι μόνο μεταξύ διαφορετικών γλωσσών, αλλά και μεταξύ διαφορετικών θεματικών πεδίων όταν πρόκειται για διαθεματικές έννοιες, π.χ. <ιατρική> άνθρωπος, <δίκαιο> άνθρωπος.

Κριτήριο κατάταξης	Είδη πηγών	Παραδείγματα πηγών
Ως προς τη μορφή	1) Έντυπες	Λεξικά, συγγράμματα, εγκυκλοπαίδειες, βιβλία κ.λπ.
	2) Ανθρώπινες	Ειδικοί του πεδίου
	3) Ηλεκτρονικές	Μηχανές αναζήτησης, διαδικτυακές πύλες, φόρα κ.λπ.
Ως προς τη λειτουργία	1) Πηγές αναζήτησης	Μηχανές αναζήτησης, μηχανές μετα-αναζήτησης, θεματικοί κατάλογοι, διαδικτυακές πύλες
	2) Πηγές επικοινωνίας	Λίστες ομαδικής επικοινωνίας, ιστολόγια, διαδικτυακά φόρα, ομάδες
	3) Πηγές τεκμηρίωσης	Ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, κέντρα τεκμηρίωσης
Ως προς την πρωτοτυπία της πληροφορίας	1) Πρωτογενείς πηγές	Βιβλία, επιστημονικά άρθρα, νομοθεσία, στατιστικές κ.λπ.
	2) Δευτερογενείς πηγές	Εγκυκλοπαίδειες, ευρετήρια, λεξικά, βιβλιογραφίες, συγγράμματα, εγχειρίδια κ.λπ.

Πίνακας 4.2 *Τυπολογία πηγών τεκμηρίωσης.*

Πίνακες & Πλαίσια

Τρίγλωσσο ευρετήριο όρων

Ευρετήριο όρων

ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΑΓΓΛΙΚΑ	ΓΑΛΛΙΚΑ	ΛΟΙΠΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ
ad hoc corpus / DIY corpus	ad hoc corpus / DIY corpus			6
ad hoc προσέγγιση (της ορολογίας)	ad hoc approach	approche ponctuelle		4
sampled corpus	sampled corpus			6
άδηλη μετάφραση	covert translation			7
αδόκιμος όρος	deprecated term			2, 3
αιτιακή σχέση	causal relation			2
ακολουθιακή σχέση	sequential relation			2
ακρωνύμιο	acronym			2, 9
αληθινή σύγκριση του προς σύγκριση στοιχείου στο πλαίσιο της οικείας έννομης τάξης			γερμ. eigentlicher Vergleich des zu vergleichenden Elements im Rahmen der betreffenden Rechtsordnung	7
αλλαγή σημασίας	semantic shift			1
αλληλεξαρτώμενοι ονοματικοί τύποι σε γενική πτώση	genitive string			8

Κριτήριο αξιολόγησης 1

Δημιουργήστε το δικό σας ειδικό σώμα κειμένων στο πεδίο της οικονομίας. Θα πρέπει να προσδιορίσετε τους στόχους της έρευνας και να ακολουθήσετε τις οδηγίες, όπως περιγράφονται και από τις Bowker και Pearson (2002: 54):

• Μέγεθος: περίπου 25.000 λέξεις
• Αριθμός κειμένων: Τουλάχιστον από 20 διαφορετικές ιστοσελίδες • Γνωστικό πεδίο: Οικονομία
• Κειμενικό είδος: Άρθρα
• Δημιουργός/Συγγραφέας: Ειδικοί του πεδίου
• Γλώσσα: Ελληνική
Ημερομηνία έκδοσης: Π.χ. της τελευταίας πενταετίας. Αφού δημιουργήσουμε το σώμα κειμένων, εξάγουμε τους καταλόγους των λέξεων με βάση τη συχνότητα και τις λέξεις-κλειδιά. Ποιες είναι οι 50 λέξεις με την υψηλότερη συχνότητα; Ποιες είναι οι λέξεις-κλειδιά του σώματος κειμένων;

Απάντηση

Ο στόχος της έρευνας είναι η δημιουργία ενός σώματος κειμένων σύμφωνα με τις αρχές συγκρότησης σωμάτων κειμένων που περιγράφονται στην Ενότητα 6.2 (αντιπροσωπευτικότητα, συνοχή, ισορροπία κτλ.), με σκοπό τη δημιουργία ενός βασικού λεξιλογίου οικονομικών όρων. Ακολουθούμε τα τρία βήματα όπως παρατίθενται στην ενότητα 6.3 και όπως περιγράφονται στις εικόνες 6.6 έως και 6.10.

Κριτήριο αξιολόγησης 1

Αναγνωρίστε το/τα θεματικό/-ά πεδίο/-α και υπογραμμίστε όλα τα *είδια γλωσσικά μέσα* στο ειδικό κείμενο που ακολουθεί:

Το συγκεκριμένο κράτος-μέλος της ΕΕ υπέβαλε αίτημα οικονομικής συνδρομής στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, δεδομένου ότι παρουσίαζε δημόσιο χρέος μεγαλύτερο από το ΑΕΠ, καθώς και σημαντικό έλλειμμα στον κρατικό προϋπολογισμό. Αν δεν ζητούσε αυτή τη στήριξη, το κράτος-μέλος θα παρέμενε αποκομμένο από τις χρηματαγορές και θα αυξανόταν τόσο το δημόσιο χρέος του, όσο και το έλλειμμα στον προϋπολογισμό.

Απάντηση

Θεματικό πεδίο:
Πολιτική Επιστήμη, Οικονομική Επιστήμη

Είδια γλωσσικά μέσα: Το συγκεκριμένο κράτος-μέλος της ΕΕ υπέβαλε αίτημα οικονομικής συνδρομής στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, δεδομένου ότι παρουσίαζε δημόσιο χρέος μεγαλύτερο από το ΑΕΠ, καθώς και σημαντικό έλλειμμα στον κρατικό προϋπολογισμό. Αν δεν ζητούσε αυτή τη στήριξη, το κράτος-μέλος θα παρέμενε αποκομμένο από τις χρηματαγορές και θα αυξανόταν τόσο το δημόσιο χρέος του, όσο και το έλλειμμα στον προϋπολογισμό.

Δραστηριότητα 3

Αναζητήστε τρεις πολυλεκτικούς όρους (π.χ. βιώσιμη ανάπτυξη, υπεριώδης ακτινοβολία Α, μεταφορά DNA), σε τρία διαφορετικά ορολογικά προϊόντα –σε ένα δίγλωσσο γλωσσάριο όρων, σε ένα μονόγλωσσο ορολογικό λεξικό και σε μια πολύγλωσση βάση ορολογικών δεδομένων (π.χ. IATE)– και καταρτίστε συγκριτικούς πίνακες με τα αποτελέσματα της αναζήτησής σας.
Εξετάστε ενδεικτικά: με ποια σειρά οργανώνονται οι διαφορετικές πληροφορίες; πότε δίνονται παραδείγματα και από πού προέρχονται;
Ποια είδη πληροφορίας παρέχονται από όλα τα ορολογικά προϊόντα και ποια όχι;

Απάντηση

Για να βοηθηθείτε στην απάντηση της άσκησης, μελετήστε τις ενότητες 3.3 και 3.4.
Τα τρία είδη ορολογικών προϊόντων παρέχουν διαφορετικά είδη πληροφορίας:
(α) Το δίγλωσσο γλωσσάριο δίνει μόνο τα ισοδύναμα των όρων στη γλώσσα-στόχο.
(β) Το μονόγλωσσο ορολογικό λεξικό δίνει τον ορισμό του όρου στην ίδια γλώσσα, καθώς και πρόσθετες πληροφορίες, όπως ετυμολογία, γραμματικές πληροφορίες, πληροφορίες για τη χρήση του όρου, παραδείγματα και συγκείμενο κ.λπ., αλλά όχι τα ισοδύναμα του όρου σε άλλες γλώσσες.
(γ) Η πολύγλωσση βάση όρων δίνει το θεματικό πεδίο στο οποίο ανήκει ο όρος, την πηγή (κείμενο) από την οποία αντλήθηκε και τα ορολογικά ισοδύναμα στις διαθέσιμες γλώσσες. Σε πολλές περιπτώσεις, παρέχονται πρόσθετες πληροφορίες, όπως ορισμός, σημειώσεις, βαθμός αποδεκτότητας, παραδείγματα, πολυμεσικό υλικό (εικόνες) κ.λπ.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Συνεργασία τριών πανεπιστημίων

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς (ΔΠΘ)
Ελπίδα Λουπάκη (ΑΠΘ)
Μαβίνα Πανταζάρα (ΕΚΠΑ)
Ελένη Τζιάφα (ΕΚΠΑ)

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας!